

ВИЖДАНИЯ

ЗА РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНО РАДИО

1. РАЗВИТИЕ НА БНР КАТО ОБЩЕСТВЕНА МЕДИА

Какво обществото очаква от общественото радио в замяна на специалния му статут, държавно финансиране и други привилегии?

Процесът на трансформация на Българското национално радио (БНР) от държавно към обществено започна след 1990 г., когато то беше извадено от системата на изпълнителната власт и премина под контрола на Народното събрание. С приемането на Закона за радиото и телевизията през 1998 г. (българското законодателство в областта на електронните медии беше синхронизирано с т. нар. общностно право) в условията на конкуренция бяха създадени условия за развитието на БНР като обществена медия, без пряка институционална зависимост. За този период беше направено много, но поради причини от различно естество 12 години по-късно все още не можем да твърдим, че тази трансформация е факт. Най-силното доказателство в подкрепа на тази теза е, че обществото (гражданите) не припознават БНР като обществена медия, а като държавна.

Въпросът за общественото финансиране на БНР е само един от аспектите на проблема за превръщането му в обществено (към момента формата на финансиране е смесена – държавна субсидия и собствени приходи). Много по-съществен се оказва въпросът за реформирането на БНР в различни направления – програмно, техническо и административно. Въвеждането на продуцентския принцип в програмите на националното радио и музикалните му състави трудно може да се определи като успешно; не бяха създадени устойчиви правила за програмирането в общественото радио; не се състоя и превръщането на БНР в марка за добри журналистически практики и стандарти.

БНР има най-висока степен на покритие на сигнала в сравнение с всеки друг радиооператор в България и следователно най-голяма потенциална аудитория, което му дава възможност да поддържа и развива националната култура и културното разнообразие. Това е пътят, по който БНР може да

популяризира гражданските права, да стимулира активното гражданско участие в общественopolитическия живот, да информира и дебатира относно дейностите на държавните и общински институции. Фундаментални човешки права като свободата на изразяването и на информацията са тясно свързани с ролята на медиите като средство за комуникация в обществото.

Много обществени оператори в Европа са регулирани чрез правила, чиито формални елементи са създадени въз основа на една пожелавана идеална ситуация. Всъщност, обществените радио и телевизия често функционират в една реалност с чести политически вмешателства в редакционния процес, с различни видове политически натиск и с ръководители, които идват и си отиват с всяка промяна на „политическия вятър”. Тази практика може да бъде преодолявана с въвеждането на принципите на прозрачност и професионална аргументация в избора на ръководство на медиата, а оттам и в управлението ѝ.

Налагането на обществения характер на БНР изисква:

- достъпност на програмите за максимално широка аудитория;
- многопрограмноост и диференциран подход;
- програмна политика по отношение на различни социални групи;
- представянето на различни гледни точки по темите в програмите;
- широк тематичен обхват (детски, младежки, възрастни и т.н.)
- създаването на тематични предавания за хора в неравностойно положение, малцинства и т.н.;
- възможност за обществени дебати по значими теми от общественopolитическия живот;
- проучване на нагласите на аудиторията и актуализиране на целите в програмната политика.

Европейските обществени оператори са уникална институция, която служи като модел и база за сравнения в много страни по света. Малцина безпристрастни и независими наблюдатели се съмняват във важната и незаменима роля, която обществените медии имат в културния и политическия живот на обществото.

В настоящите Виждания за развитието на БНР през следващите три години акцентът е поставен върху: 1) оптимизацията на разходите; 2) развитието на БНР като обществена медия и 3) технологичното развитие.

2. ОРГАНИЗАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ НА БНР, РЕДАКЦИОННА СТРУКТУРА

Свободата на БНР по отношение на политическите интереси е толкова важна, колкото и спрямо икономическите.

2.1. Организация и управление на БНР

Организацията и управлението на БНР ще бъде в съответствие с изискванията на ЗРТ. Настоящите виждания предвиждат дейността на УС и на генералния директор да бъде подпомагана от Обществен съвет и Технологичен съвет в БНР, които да работят като консултативни органи.

Предвид сложната финансова ситуация и необходимостта от реформи, през следващите три години предвиждам оптимизиране на щатния състав на радиото с хората, които са в пенсионна възраст (около 8 % от служителите). През следващите години БНР вероятно няма да има финансовите възможности, които е имало до момента. В този смисъл, ще бъде резонно преразглеждането на разходите за издръжка на радиото и търсенето на възможности за увеличаване на собствените приходи, които към момента са под 5 % от общото финансиране. Най-голям разход в бюджета на БНР е таксата за разпространение на програмите (около 18 мил. лв./год.). 30 % от таксата БНР плаща за разпространението на къси вълни на програма „Радио България” извън страната. Тези мощности на БТК могат да бъдат изключени и програма „Радио България” да бъде качена на сателит, каквато е практиката на други обществени медии в Европа. Разбира се, задължително е и разработването на модерен медиен интернет сайт на програмата, която има предавания на 10 езика. По отношение на приходната част на бюджета има ресурс, който включва ефективното управление на звукозаписната и продуцентска дейност, както и използването на Златния фонд на БНР.

Оптимизирането на управленската структура и администрацията е условие за инвестирането на по-голям финансов ресурс в производството на радиопрограми. Необходимост е и повишаването на квалификацията на работещите в БНР, както и осигуряване на възможности за тяхното развитие. Новата техническа и технологична работна среда в БНР налага и промяна в организацията на целия процес.

С оглед на предстоящата дигитализация на работния цикъл в БНР, считам за уместно да се разшири дейността на дирекция „Информационни технологии” за сметка на намаляването на числеността в дирекция „Техника”.

2.2. Редакционна структура

Как може да вярваш на новинарския бюлетин, ако подозираш, че редакторите изпълняват политически поръчки?

По принцип редакционната независимост не се отнася само за общественото радио, а е утвърден принцип за работата на медиите във всяко демократично общество. Редакционната политика не бива да се определя от външни сили от типа на политици или представители на икономически интереси. Основанието за този принцип е много просто и се свежда до въпроса за доверието. Цензурата и другите ограничения на свободното слово, наложени отвън или самоналожени, са противоположни на основополагащите принципи на отвореното и плуралистичното общество.

Редакционната структура на БНР предполага наличието на Редакционни колегии във всяка една от програмите. Редакционните колегии разписват свои правила за работа, които са съобразени с нормативните документи за дейността на БНР, но заедно с това гарантират редакционната независимост и свободата на словото. Редакционната структура на всяка от програмите на БНР ще зависи от профила на програмата и необходимостта от оперативност и контрол. Управленският екип на БНР ще подпомага редакционната независимост и ще намери форми за стимулиране на журналистите, чиито предавания или програмни линии имат по-висок рейтинг.

Въпросът за контрола върху БНР предизвиква конфликти, тъй като надзорът влияе на един от фундаменталните принципи на обществените медии – редакционната независимост и автономност. Проблемът за обществените оператори е сложен – как да спазват принципите на редакционната независимост по отношение на парламента, правителството и президентската институция и същевременно да отговарят на изискванията на обществото? На този въпрос не могат да бъдат предложени лесни и еднозначни отговори. Но принципът, на който се основават обществените медии, ни подсказва, че те принадлежат на обществото и неговите граждани и имат задължението да защитават техните интереси от неправомерни действия на държавата и нейните институции.

Затова и всяка директна намеса на държавата в медиите е обезпокояваща. Това важи в още по-голяма степен, ако държавата „контролира своите собствени радио и телевизия“. Как може да вярваш на новинарския бюлетин, ако подозираш, че редакторите изпълняват политически поръчки?

3. ПРОГРАМНИ НАМЕРЕНИЯ И ПРИОРИТЕТИ В РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНО РАДИО

Налагане на подхода „Създай веднъж – разпространявай навсякъде” е ключ към икономическата ефективност на продукциите.

Задълженията на БНР се основават на разбирането за обществените електронни медии като предназначени за всички граждани или за големи групи от тях – за всички и за всеки. Това е много трудно за търговските медии, особено ако се реализира принципът за всеобщ и равен достъп. БНР може да реализира това задължение по два начина.

Първо, предаванията могат да бъдат насочени към малцинствени групи (по интереси, етнически, регионални, езикови, културни или групи със затруднения), като такива предавания не биха донесли приходи. Това компенсиране на несъвършенствата на пазара става съществено задължение на обществените оператори през последните десетина години на медийна конкуренция.

Второ, поради появата на новите цифрови медии, обществените оператори имат уникална възможност да осигурят достъп до тези нови комуникации и имат задължение да играят активна роля в предлагането на достъп до новите платформи.

Задълженията на обществените електронни медии са почти едни и същи през последните десетилетия. Те са повече или по-малко същите, но социалният контекст и средствата, чрез които тези задължения трябва да бъдат изпълнени, са се променили под въздействие на информационното общество и пазарните сили.

3.1. Програмни намерения

- да се гарантира обществения характер на програмите;
- да се гарантира широк обхват на аудитория;
- да предлага предавания, основани на националното културно наследство, език, музика, литература, театър и др., които не могат да бъдат намерени на общия медиен пазар;
- да представя многообразие на гледни точки и коментари;
- да допринася за общеевропейското и световно културно разнообразие чрез поддържане на националната култура и да сътрудничи с други обществени оператори за съвместни продукции, обмен на програми и т.н.;

- да се подпомага гражданското участие, политическата култура и демокрацията като програмите отделят сериозно внимание на предавания като новини, публицистика, образование, документалистика и дебати, както и да предлагат журналистически разследвания;
- да се поддържат определени стандарти за медийната продукция (творчество, новаторство);
- да се определят и защитават етичните норми във връзка със съдържанието и баланса в журналистическата работа с хора от различен етнос, религия, раса или пол;
- да се създава предавания за етнически, езикови и културни малцинства;
- да се създава предавания за хората в неравностойно положение;
- да се създаде общ дигитален фонотечен фонд на БНР;
- изграждане на цялостна дигитална инфраструктура в София и във всички регионални центрове на БНР.

Спазвайки изискванията в програмните лицензи, БНР ще развива националната 24-часова програма с политематичен профил „Хоризонт” и националната 24-часова програма с културно-образователен профил „Христо Ботев”, както и седемте си регионални 24-часови политематични програми за София, Пловдив, Стара Загора, Благоевград, Шумен, Варна и Видин. БНР ще развива и обновява програма „Радио България”, която е предназначена за българите извън страната. Националното радио ще продължи да разработва и т.нар. парламентарен канал за София, каквато практика съществува в много европейски държави.

Налагане на подхода „Създай веднъж – разпространявай навсякъде” е ключ както към креативността, така и към икономическата ефективност на продукциите. Правата върху програмите и архивите заедно с директния и лесен достъп до съдържанието им ще бъдат още по-важни в бъдеще.

В този ранен етап на развитие на новите медии, когато е трудно да се намерят финансови средства за тяхното развитие, обществените инициативи и финансиране могат да служат като двигател за навлизането на тези нови медийни технологии.

3.2. Програмни приоритети

1. Програмите на БНР да изпълняват обществени функции;
2. Журналистите в БНР да работят за обществения интерес;
3. Въвеждане на принципа „Създай веднъж – разпространявай навсякъде”;

4. Програмите на БНР да налагат добрите европейски практики на обществените медии;
5. БНР да бъде „остров на доверието” в океан от неточна и ненадеждна информация;
6. Правата на човека да бъдат водещи в журналистическата дейност.

4. ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНО РАДИО

Появата и влиянието на новите цифрови технологии са крайъгълен камък на информационното общество. В момента наблюдаваме началото на нова ера, която през следващите години ще революционизира целия медиен сектор и напълно ще промени обществените и персонални комуникации във всички европейски държави. Не е достатъчно да се каже, че цифровизацията е нещо повече от заменянето на аналоговото производство и разпространение с цифрово. Цифровизацията променя начина за производство на програмите и изисква нови умения от работещите в електронните медии.

В областта на пренасянето на пръв поглед най-забележителната промяна е, че цифровите технологии правят възможно да се разшири капацитетът на преносните системи. Със съвременните стандарти за компресиране на кабелни, спътникови или наземни програми би могло да се излъчват четири цифрови радио- или телевизионни канали на честота, използвана преди от един аналогов канал. Повечето спътникови системи вече са цифровизирани и същото се случва и с кабелните системи. Цялата наземна мрежа в Европа предстои да премине към цифрово предаване с въвеждането на цифрово аудио предаване и цифрово видео предаване през следващите 10-15 години.

Един от централните аспекти на информационното общество и новите цифрови технологии се характеризира с принципа „Създай веднъж – разпространявай навсякъде”. Една информация може да бъде използвана както в новинарските бюлетини на различните радиопрограми, така и в новините на интернет страницата на БНР. Същата информация служи за текста, аудиото и видеото в новинарския сайт в интернет и може да бъде изпратена на вашия мобилен телефон. Тези примери са само върха на айсберга в сравнение с това, което днес много обществени оператори предлагат.

Основните цели на развитието и технологичното обновление на БНР обхващат:

- преход към технологично оборудване изцяло в цифрова среда;
- унифициране на техническото оборудване в отделните обекти на БНР;
- осигуряване на бързи и надеждни мрежи за файлов информационен обмен, за цялостната структура на БНР;
- осигуряване на единна работна среда и платформа за събиране, редактиране и излъчване на информация и изготвяне на ефирни програмни листи;
- създаване на цифров архив на Златния фонд на БНР;
- цифровизиране на наличния аналогов звуков фонд на БНР;
- цифровизиране на продукционните студиа в БНР;
- осигуряване на качествен сигнал за слушателите на „Радио България” с помощта на цифров сателитен пренос и наземно излъчване посредством DRM технология. Това ще намали разходите за предавателната мрежа;
- при наличие на финансов ресурс ще продължи изграждането на собствена предавателна мрежа на БНР.

5. ФИНАНСИРАНЕ НА БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНО РАДИО, ФОРМИ И МЕХАНИЗМИ ЗА КОНТРОЛ

5.1. Финансиране на БНР

Финансирането на БНР се извършва чрез бюджетна субсидия и собствени приходи (реклама, спонсорство, дарения и др.), както е записано в ЗРТ. Във възможностите на управленския екип на БНР е да увеличи собствените приходи с по-добро управление на звукозаписната дейност в радиото и с по-доброто менажиране на музикалните състави на БНР. Приходите от рекламна дейност по-скоро ще отбележат спад в следващите 1-2 години, но за сметка на това в различните програми на БНР могат да бъдат реализирани проекти по европейски програми в областта на медиите, културата и гражданското общество.

Ако обществените медии са независими от икономически и търговски интереси и достойно изпълняват своята роля на „острови на доверие”, то те са противодействие на концентрацията на медийната собственост в частни ръце. Тази теза често изтъква особената роля на обществените медии за осигуряване свободата на изразяване и ангажимента на държавата да предоставя на гражданите необходимата им информация и достъп до културата.

Решението на Европейския съюз от 1997 г. да приеме Амстердамския протокол, казващ, че „...системата на обществените електронни медии на страните-членки е пряко свързана с демократичните, социалните и културни потребности на всяко общество и с потребността да се съхрани медийният плурализъм...”, се основава на принципна позиция. Същевременно Амстердамският протокол признава националния характер на обществените медии в Европа, изтъквайки, че клаузите на Маастрихския договор „трябва да не са предубедени спрямо компетенциите на страните-членки да предоставят финансиране за обществените оператори дотолкова, доколкото такова финансиране е предвидено за медийни организации за осъществяване на обществени функции, както това е регламентирано и организирано от всяка страна-членка...”

5.2. Форми и механизми за контрол

Как обществото да е сигурно, че БНР изпълнява своите задължения и дейностите, за които е получило финансиране?

БНР трябва да публикува годишен „бюджет на обществената услуга”, който показва основните им цели и ги конкретизира до задачи, понякога дори представени с количествени измерители. При обществените дебати този начин на отчитане ще послужи и за защита срещу възможните обвинения, че БНР не изпълнява задълженията си. В последните години тенденцията за отчитане пред обществото стана важна част в надзора на публичния сектор, но БНР не публикува финансовите си отчети за начина на използване на държавната субсидия. Прозрачното финансово управление трябва да бъде ангажимент на ръководството на БНР предвид неговия обществен характер. Управленската отговорност изисква ефективно, ефикасно и икономично изразходване на бюджетните средства.

Текущите проверки от Сметната палата контролират законосъобразността при разходването на средствата, но задължение и отговорност на ръководството на БНР е целесъобразността.

При условията на задълбочаваща се концентрация на медийната собственост обществените медии, независими от икономически интереси, са незаменими за отвореното плуралистично общество.